

УСТОЗЛАРНИ ЭСЛАБ

*Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат
музейининг катта илмий ходими
“Шухрат медали” соҳибаси Зулфия Комилова*

Ҳалигидек ёдимда,мамлакатимиз мустақилликка эришган илк йиллар эди.Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейи “Наманган ўлкашу-нослик музейи номи билан юритилган вақтлар.Мустақилликни биламиз дастлабки кунлари осон бўлмаган.Ҳозирги имкониятлари мўл давлатга айлангунимизча барча соҳаларда кўплаб муоммоларни ечишга,уларни бартараф этишга тўғри келганди.Музей деган табаррук даргоҳга ишга қабул қилинганимда ўзгача ҳиссиётларни бошимдан ўтказганман.Номи Наманган зиёлийлари орасида ханузгача сақланиб қолган Ҳабиб Сайдулла таҳаллуси билан “Наманган булбули” номини олган Ўзбекистон халқ шоири,адабиётшунос,Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими бўлган Сайдуллаев Ҳабибулло, устозимиз Наманган маданияти соҳасини ислоҳ этишдаги кўплаб ишларни амалга оширишда меҳнат қилган эди.Унинг дастлабки сабоқ олган йилларига назар ташласак,Тошкент университетининг журналистика факултетини туганган.Бўлажак шоиримиз мактаб ўқувчиси бўлган даврданоқ,шеърийатга кўнгил қўйган ва унинг кичик–кичик шерълари шаҳар ва вилоят газеталарида чоп этилиб тургади.Университетнинг талабалик йилларида ҳам ижодини мукаммаллаштириб боради ва ўзбек адабиёти намоёндалари бўлган Алишер Навоий,Захириддин Муҳаммад Бобур,Нодим Номонгоний,Ҳилватий,Фурқат кабиларнинг ижодларини ўрганишда давом этганди. 1966-йилларда “Наманган ҳақиқати” газетаси адабий ходими, 1971 йилларда “Муштум” ҳажвий журнали мусахҳихи вазифаларида ўз вазифаларини мукаммал бажарганлиги эътироф этиб келинади.Шоирдан бизга “Океандан шабода”,“Баҳор билан суҳбат”,“Эҳтиром”,“Кўчамдан жанон ўтганда”,“Косонсой карвонлари”,“Нур қадри” каби ўнлаб шерий тўпламлари мерос бўлиб қолди.Унинг турли мавзудаги шерлари ҳофизларимиз томонидан севимли кўшиқларимизга айлангани бежиз эмас.Шоир фақатгина шеърий мавзуларнигина эмас,балки дostonчиликда ҳам ижод этган эди Масалан унинг “Усмон атлас”,“Замин садоси”,“Еттинчи қитъа”,“Эътиқод”,“Чуст ривояти”,“Адиб тақдири”,“Жаро-ҳат” каби дostonлари ва “Юсуф ва Зулайхо”,“Меҳр куёши” драмалари,комедия жанридаги асарлари театрларимизда сахналаштири-либ халқимизга тақдим этилган.Наманганнинг атлқли шоири Ҳабиб Сайдулланинг ватан тўйғуси,садоқат, ота-боболар хотираси,табиат,миллий урф-одатлар,ишқ-муҳаббат каби мавзулардаги барча ижод наъмуналари ҳозирги кунда ҳам адабиётимиз равнақи учун хизмат этиб келмоқда десак муболаға эмас.Ҳабиб Сайдулланинг маданият бошқармаси раҳбарлиги

вақтида музейнинг экспозитцияларини боитиш,янги кўрганмалар ташкил этиш,мукамал экспозитцион режанинг илмий тадбиқ этилиши борасида жуда катта ишларни амалга оширилган.Наманган вилоят маданияти тармоқларида изчил силжишга шоирнинг меҳнатлари юксак бўлган.Отамнинг қадирдони бўлгани учуш шоирнинг мўжазгина ҳовлисига бир неча маротаба отам билан боришга тўғри келган.Шоир меҳмондўст,сеҳирли сўзлар устаси бўлиш билан бирга,ҳожатбарор,инсонлар учун доимо ёрдам берувчи,ҳаёт йўлларини топишларида кўмакчи инсонлардан бири бўлган.Менинг ҳам мезей жамоаси аъзоси бўлишимга шоир сабабчи бўлганди.Шоир музейнинг “Санъат бўлими” бошлиғи бўлган бўлажак устозим Акпаров Асқарали Одамшоевич билан менга устозлик қилишини билдирганди.Асқарали Акпаров Ўш вилоятининг Янгийўт тумани Каравон қишлоғида таваллуд топганди.Ўзбекистон халқ устаси мақомини 2000 йилда тақдирланган.1975 йилдан Қўқон бадий ишлаб чиқариш устахонасида наққошлар бригадасига бошчилик қилган. 1982- йилдан эса Наманган бадий устахонасида амалий санъат бўлими бошлиғи вазифасига тайинланган.Музейда 1989 -1998-йиллари санъат бўлими бошлиғи бўлиб,сўнгра уни Ўзбекистон Бадий Академияси Наманган вилояти ижод-корлар уюшмаси раҳбарлигига ўтказилган.Ушбу йилларда бу наққош уста томонидан миллий ва замонавий бинолар безаги ислимий ва гриҳ мужассамотидан фойдаланган ҳолда Наманган “Пахталиккўл санаторияси”, вилоят ўлкашунослик музейи,Тошкент “Мовий гумбаз” чойхонасихалқлар дўстлиги саройи ва шунингдек 60 дан зиёд хориждаги жамоат биноларини безашда қатнашганди.Жумладан:Нижекамск шаҳридаги “Маданий марказ” биноси,Мамадиш шаҳридаги “Миллий анъаналар уйи”,М.В.Ломаносов номидаги МДУ нинг “Классик панциони”ни,Қозон шаҳридаги “Катта Атна”жойме масжидини,Уфадаги “Булғор” савдо марказларини наққошлик ишларини Асқарали Арпаров томонидан бажарилиб,Ўзбек наъйюши номини эъозлашги хисса кўшганди.Наққошнинг ижод йўлига назар ташлан-са,наққошлик,ганчкорлик,кулолчилик,чиннисозлик,бадий буюмларни безаш,каллиграфия,минатура ва санъатшушослик каби турларини мукамал эгаллаган ижод аҳли вакилларида бўлганди.Бу ижодкар ижод билан биргаликда ўзининг билимларини ёш авлодга қолдириш мақсадида,НамДу талабаларига университетнинг “Тасвирий санъат ва муҳандислик графикаси” кафедрасида сабоқ берган.Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейининг кириш фоесининг шифт ва деворлари келган барча зиёратчиларни махлиё этади.Бу ганч ўймакорлик санъатини ўзида мужассам этган гачч устаси Асқарали Акпаров бўлади.Музейнинг барча илмий ходимлари музейнинг кириш залидан токи кўргазмалар залларини таништириш яъни экскурсия хизмати кўрсатишни мархум музей илмий ходими Эркин Қорабоев Собировичдан ўрганган десак муболаға эмас.Устоз ўзбек-рус тилларида турли ёшдаги зиёратчиларга соатлаб экскурсия хизмати

кўрсатарди. Унинг ҳаёти батамон ўрканинг тарихини тарғиб этиш билан ўтган десак тўғри бўлади. Унинг муаллифлигида вилоят туманларида жойлашган барча мавжуд музейларда Ўзбекистон Республикасининг “Музейлар тўғрисида”ги Қонун, ҳукумат Қарорлари, Низомларини жорий этишда “Музей-маънавий-маърифий маскан”, “Музейшуносликнинг долзарб масалалари”, Музейларга оид миъёрий ҳужжатларни юритиш” мавзуларида семинарлар ташкил этилган, шунингдек услубий қўлланмалар ишлаб чиқилган. Ушбу қўлланмалар ҳозирги кунларда ҳам музей фаолиятини юритишда кўмакдаш бўлмоқда. Устозни таниган борки ундан бирор бир саволига жавоб олмаган бўлса. Шу боис бўлса керакки ҳамма Эркин акани “Жонли энциклопедия” деб аташарди. Бунинг ўзига яраша ижобий маъноси бор. Давлатимиз томонидан “Шухрат мелали”, 2006 йил май ойида Қарши шаҳрининг 2700 йиллигида “Энг яхши сайрбон”, Марғилон шаҳрининг 2000 йиллиги юбелейида эса “Энг ноёб экспонат эгаси” наминациялари, 2019 йилда маданият ходимлари орасида биринчи бўлиб, “Маданият ва санъат фидоиси” кўкрак нишонлари билан тақдирланган. Устозларимиз орасида миллий тарихимизни чуқур биладиган, музей фахриси, рамзий маънода айтганимиздек “Жонли энциклопедия”ларимиздан яна бири устоз Эркин Мирзаалиев Юнусович эдилар. Икки устозни бирга кўрган ҳамкасблар ҳазиллашиб “Ижод ахли суҳбатда” деб кулиб қўйишар эди. Музейнинг ҳозирги кундаги раҳбари, тарих фанлари доктори, профессор Иброҳим Юсупов томонидан Эркин Мирзаалиевни ишга таклиф этилганди. Чунки бу вақтда музейга Мирзаалиевдек тарихчилар жуда зарур эди. 2004 йил иш бошлаган бу устоз томонидан музейнинг тарих бўлими экспозитциясининг экспозитцион режаси қайта ишланди ва экспозитция янгитдан ташкил этилди. Бу музейга ташриф буюрувчиларнинг сонини, қизиқишларини янада оширди. Давлатимиз унинг ҳизматларини инобатга олиб, тарих фанлари номзони, доцент “Олий таълим фидоиси” кўкрак нишони ва бир неча бор Ўзбекистон Маданият вазирлиги, вилоят ва шаҳар ҳокимликларининг фахрий ёрлиқлари билан тақдирланган. Бундан ташқари устоз мустақилликнинг 14 йиллигига вилоят ижодкорларининг “Энг улуғ, энг азиз” кўрик танловининг совриндори ҳам бўлган эдилар. Меҳнат фаолияти давомида Наманган Давлат Университетида “Умумий тарих” кафедраси доценти, “Ўзбекистон тарихи” кафедраси мудири лавозимларида ишлаб, талабаларга сабоқ берган фидои инсон эди. Музейдаги иш фаолияти давомида “Наманган шаҳри тарихидан лавҳалар”, “Тарих-маънавият кўзгуси”, “Наманган вилоят ўлкани ўрганиш музейи: кеча ва бугун” каби 20 дан зиёд китоблар, рисолалар, илмий-услубий қўлланмалар, 100дан кўпроқ илмий-оммабоп мақолалар муаллифи эди. Бу азиз устозимизни афсуски бешавкат ўлим 2015 йилда айни ижоди, илми гуллаган вақтида орамиздан олиб кетди. Музейнинг мустақиллид давригача ва ундан кейинги вақтларидаги тарихий манбааларига назар ташлайдиган бўлсак, юқорида эслаб ўтилган устозлар қаторида яна бир неча музей учун яшаб

Ўтганлар бўлган.Музей фаолиятида ягона илмий ишлар бўйича директор ўринбосари ва рахбар бўлган Муҳаммадиева Саида Султоновна ЭРКИНЖОН Қорабоев билан музейнинг иккинчи қаватида мукамал экспозитцион режалари асосида “Табиат бўлими” экспозитциясини ташкил этишди.Ҳозирги кунда барча ёшдагиларни севимли экспозитцияси бўлган “Табиат бўлими”экспозитцияси диораммалари ўша даврда вилоят табиатини акс эттирган кўринишга келтирилганди.Аёл рахбарнинг ишбилармонлиги музей жамоасини ҳам серғайрат этишга ундаган эди.Жумладан:ҳазина бўлими мудири бўлган Т.Бойхонбоев ва Қодирова Турдихон опалар музейдаги экспонатларни тадбиқ этиш,илмий ўрганиб чиқиш,мавжуд экспонатларга аниқлик киритиш ишларини Муҳаммадиева Саида билан фидокорона тарзда бажаришганди.Албатта Наманган музейи бугунги мақомга эришгунга қадар бир аср вақт ўтди ва бу аср давомида ҳозирда орамизда йўқ яна кўплаб музей фахрийлари хизмати сизанлигини эътироф этишимиз даркор.Масалан музейнинг асосчиси Иванов Владемир Иванович,музей рахбаридан-1927-1937-йилларда Иномжон Низомбаев,1937-1952 йилларда Ҳайдар Зокиров,1952-1960 йилларда Набижон Аҳмедов,1978-1979 йилларда Икромжон Акбаров каби музей рахбарлари томонидан илмий ходимлар ташаббуслари билан маҳаллий аҳолидан турли ўзбек миллий ҳунармандчилиги буюмлари наъмуналари,тарихий ахамиятга эга бўлган шахсларнинг хужжатлари,мусаввирлар асарлари музей жамланмасига олиб келинган.Доимо хотирамизда бўлган устозларнинг музей учун қилган хизматлари доимо маънавий бойлигимиздир.Ёш авлодга таълим-тарбия беришда, аждодларимиз меъроси билан таништиришда устозларимиш ёрқин йўлни кўрсатиб кетишган.Юқорида эслаб ўтган устозларимиз тўғри ҳозирда орамизда йўқ.Лекин уларнинг бига қолдирган илмий ўғитлари ҳар доимо ёнимизда ва ёдимизда.!“Мозийга қараб иш кўрмоқ хайрлидир” деган ибора ҳеч қачон эскирмайди.Чунки неча асрлар ўтса ҳам аждодларимизнинг меъроси бизгача етиб келган экан,бу ноёб меъросимизни келгуси авлодга етказиб бериш ҳаммамизни бурчимиз бўлиб қолаверади.Ёшариб бораётган янги Ўзбекистон келажagini нафақат Наманган вилояти музейи,балки мустақил янги Ўзбекистоннинг тарихи ва истиқболини дунёга танитувчи маданияти ва маънавиятидан дарак берувчи омилларимизни меърос қилиб қолдирган устозларимиз хотираси олдида доимо таъзимдамиз.

Фойдаланилган адабиётлар.

- 1.”Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси”-1-11-боблари.
- 2.”Камолот фасли”-Жамолиддин Муслим,2005 йил.
- 3.”Маънавий мерос фидоилари”- Нигора Мўминова-2021-йил.